

Libris.RO

Respect pentru oameni și cărți

James M. Olson

Fost șef al contraspionajului din CIA

CUM SĂ PRINZI UN
a r t a
c o n t r a
s p i o n a
j u l u i **SPION**

Studentilor mei de la Bush School of Government and Public Service
din cadrul Universității Texas A&M, care mă inspiră în fiecare zi
cu implicarea și devotamentul lor.

Traducere din limba engleză de
Eugen Damian

**METEOR
PRESS**

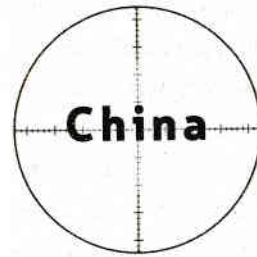
Intelligence Medal of Merit și Premiul Donovan, dar a primit și alte distincții de la Texas A&M pentru excelența în activitatea de predare. Olson este autorul cărții *Fair Play: The Moral Dilemmas of Spying* (Potomac Books, 2006). El și soția sa, Meredith, locuiesc în College Station, Texas.

CUPRINS

MULȚUMIRI.....	5
INTRODUCERE	9
1 China	14
2 Rusia	33
3 Cuba	63
4 Cele zece porunci ale contraspionajului	77
5 Contraspionajul ca loc de muncă	131
6 Operațiuni cu agenți dubli	153
7 Coordonarea operațiunilor cu agenți dubli	181
8 Studii de caz din contraspionaj	197
Clayton Lonetree.....	197
Sharon Scranage.....	202
Clyde Lee Conrad.....	209
Earl Edwin Pitts.....	218
Chi Mak.....	226
Ana Montes.....	234
Richard Miller.....	244
Harold James Nicholson.....	253
Glenn Michael Souther.....	266
Jonathan Pollard.....	277
Edward Lee Howard.....	291
Larry Wu-Tai Chin.....	307
CONCLUZIE.....	322
ANEXĂ. Raftul cu cărți al ofițerului de contraspionaj.....	325
INDEX.....	335
DESPRE AUTOR.....	365

Libris.ro

Îi salut pe oamenii minunați care-și desfășoară acum activitatea în domeniul contraspionajului – și îi încurajez pe cei care aspiră să se alăture lor și să-și îndeplinească astfel visul. Ca practician și profesor de contrainformații, am avut privilegiul să studiez și să reflectez asupra elementelor unei activități eficiente de contraspionaj. Cred că putem face lucruri mult mai bune decât în prezent. Avem nevoie de întăriri. Veniți alături de noi. Cartea de față reprezintă contribuția mea modestă la dialog și oferă gânduri și recomandări despre modalitatea de a îmbunătăți arta contraspionajului. Nu pretind că dețin monopolul asupra înțelepciunii legate de contrainformații, dar sper că anii pe care i-am petrecut în acest domeniu se vor transpune în câteva observații utile.

UNU

Încă nu am început să considerăm spionajul Chinei Roșii o amenințare serioasă la adresa securității SUA, deși în anii care vin ar putea deveni un instrument formidabil pentru activități de spionaj sau subversive.

ALLEN DULLES,
The Craft of Intelligence, 1965

Dacă ar fi să iau de la început cariera în CIA, aș încerca să intru în programul despre China, să învăț mandarina și să devin un specialist în contraspionajul chinez. China este, fără îndoială, amenințarea numărul unu la adresa Statelor Unite. Nu cunosc nici măcar un singur expert în contrainformații care să susțină altceva. Chinezii atacă masiv SUA prin intermediul acțiunilor de spionaj, cibernetice și sub acoperire. Obiectivul lor este acela de a ajunge cât mai repede din urmă Statele Unite din punct de vedere tehnologic, militar și economic. Dacă poporul american ar înțelege pe deplin îndrăzneala și eficiența acestei campanii, ar fi revoltat și ar cere să se acționeze imediat. În prezent, principala prioritate în contraspionajul american – ca și în viitor – trebuie să fie stoparea sau reducerea drastică a spionajului Chinei.

Chinezii au fost întotdeauna adepții spionajului. În primii ani ai comunismului, rușii le-au furnizat tovarășilor lor

instruire în domeniul informațiilor și sprijin material. Scindarea sino-sovietică a pus capăt acestei cooperări, așa că, începând din anii '60, serviciile de informații chineze au rămas să se descurce pe cont propriu. În anii '70, China a ajuns o putere mondială din acest punct de vedere și a decis că spionajul, în special cel comercial și cel industrial, era cea mai rapidă și mai ieftină cale de a dobândi putere economică și militară.

Vastul aparat chinez de informații a fost restructurat în 2015 și 2016. Principalul serviciu de informații extern este Ministerul Securității Statului (MSS), care răspunde de operațiunile de spionaj din străinătate. Ministerul Securității Publice (MSP) se concentrează asupra activităților interne, dar, ocazional, supraveghează și agenții din străinătate. MSS și MSP au fost relativ neafectate de recente schimbări organizatorice din cadrul comunității serviciilor de informații chineze. Impactul major a fost suportat de Armata Populară de Eliberare (APE), care, încă din anii '50, s-a implicat masiv în operațiuni de spionaj. Deși, în teorie, APE se concentrează asupra informațiilor militare, ea și-a asumat un rol mai extins și, în plus față de țintele sale militare tradiționale, a concurat cu MSS în cadrul unei mari varietăți de operațiuni de colectare a informațiilor economice, politice și tehnologice derulate în străinătate. APE răspunde de grosul spionajului cibernetic al Chinei, însă există indicii că și MSS a primit misiuni extinse în acest domeniu. Supravegherea capacităților tehnice de spionaj (inclusiv cel cibernetic, SIGINT și IMINT) revine noii Forțe de Sprijin Strategic, subordonate Comisiei Militare Centrale. Operațiunile APE, de culegere și prelucrare a informațiilor obținute din surse umane (HUMINT – Human Intelligence), sunt gestionate

de noul Departament al Statului Major Comun, aflat și el în subordinea Comisiei Militare Centrale. Divizarea anterioară a APE în departamente de informații, familiară unei întregi generații de ofițeri de informații americani, a fost eliminată. Nu mai există un reprezentant al APE2 pentru HUMINT, un reprezentant al APE3 pentru operațiuni cibernetică sau un reprezentant al APE4 pentru războiul electronic. Aceste funcții rămân, dar au fost integrate în noua structură.

Pentru operațiunile din SUA, MSS și APE folosesc în mod regulat acoperiri diplomatice, comerciale, jurnalistice și studențești. Pentru a suplimenta colectarea de informații, sunt utilizați în mod agresiv chinezi care călătoresc în America, în special reprezentanți de firme, cadre universitare, oameni de știință, studenți și turiști. Experții americani sunt uimiți de voracitatea chinezilor în privința activității de colectare. Aceștia recurg la o abordare de tip aspirator și adună orice fel de date pe care reușesc să pună mâna.

Problema studenților chinezi din SUA este extrem de sugestivă. Potrivit portalului german Statista, în perioada 2016–2017, 350 755 de cetățeni chinezi studiau în colegiile și universitățile din Statele Unite, reprezentând aproximativ o treime din totalul studenților străini. Cei mai mulți dintre acești studenți chinezi urmează facultăți științifice sau de inginerie, domenii cu o relevanță directă pentru aspirațiile industriale și militare ale Chinei. Numeroși studenți chinezi sunt încurajați de serviciile de informații din țara lor să rămână în SUA, să se angajeze și să obțină statutul legal de rezidenți permanenți. Aceștia pot cere cetățenia americană după cinci ani, iar în cazul în care se căsătoresc cu un cetățean american, după trei. Cetățenii naturalizați pot primi autorizații guvernamentale de securitate la cinci ani după ce devin cetățeni

americani. Acest interval de timp este un compromis între nevoia de anumite competențe – în special tehnice – și securitate. Niciun serviciu de informații demn de această denumire nu va lăsa să-i scape ocazia de a-și infiltra ofițerii sau persoanele cooptate în agențiile guvernamentale, laboratoarele naționale și firmele de înaltă tehnologie ale unei țări ce reprezintă o țintă prioritară.⁶ Nu avem cifre, desigur, dar mi se pare de neconceput ca MSS și APE să ignore această cale spre succes, ispititoare și ușor de exploatat.

Dimensiunile acestui efort al spionajului chinez sunt uluitoare. Și situația devine și mai gravă. FBI a anunțat în 2015 că, în anul anterior, s-a înregistrat o creștere cu 53% a spionajului economic împotriva companiilor americane, majoritatea operațiunilor provenind din China. FBI face o treabă minunată atunci când le prezintă firmelor de înaltă tehnologie natura amenințării, dar admite că spionajul chinez este atât de generalizat și de neobosit, încât companiile americane rămân extrem de vulnerabile.

În cadrul operațiunilor de recrutare, MSS și APE joacă mai întâi cartea etnică. Este vizat marele număr de etnici chinezi – așa-numiții chinezi din străinătate – care trăiesc în Statele Unite și, în principiu, în toate celelalte țări ale lumii. Numărul etnicilor chinezi din Statele Unite este de aproximativ un milion, iar mulți dintre ei se află la doar o generație sau mai puțin de cei născuți în China. Unii mai au încă rude în China comunistă și, lucru de altfel de înțeles, sunt mândri de cultura și de realizările țării lor de baștină, în special de creșterea

⁶În limbajul specific mediului informativ, un membru cooptat este un individ care acceptă să colaboreze cu serviciul de informații al propriei sale țări și să presteze activități așa cum i se ordonă. De obicei, membrii cooptați nu sunt plătiți. Serviciul de informații francez DGSE se referă la ei cu termenul prețios *honorable correspondants*.

puterii economice și militare din vremea lui Mao și a sucesorilor acestuia. Tactica obișnuită constă în specularea loialității lor față de patria mamă și în exercitarea de presiuni prin intermediul rudelor care locuiesc încă în China. Un american de origine chineză care lucrează în guvernul american sau într-o firmă de înaltă tehnologie este abordat de obicei pe această bază. Nu trebuie însă trecut cu vederea și faptul că venalitatea și lăcomia pot juca și ele un rol important în recrutarea unui spion. Toți americanii care vizitează China, dar mai ales cei de origine chineză, sunt evaluați ca potențiale ținte de recrutare – iar cei care au acces și prezintă anumite predispoziții sunt individualizați și fac obiectul unei abordări agresive.

Funcționează? Firește că da. Putem presupune că multe dintre aceste abordări sunt respinse, dar iată mai jos o listă parțială a americanilor de origine chineză care au căzut în această capcană:

- *Comandant locotenent Edward C. Lin*, Marina SUA, un specialist în SIGINT de pe avionul de recunoaștere Lockheed Martin P-3E, a fost acuzat că a comunicat Chinei informații militare clasificate; a fost condamnat la șase ani de închisoare.

- *Szuhsiung Ho*, inginer specializat în domeniul nuclear de la Tennessee Valley Authority, a fost acuzat că a recrutat cel puțin alți șase ingineri americani pentru a transmite Chinei tehnologie nucleară confidențială; a fost condamnat la doi ani de închisoare și a fost amendat cu 20 000 de dolari.

- *Peter Lee*, fizician la Los Alamos National Laboratory și TRW, a fost acuzat că a transmis Chinei o tehnologie de detectare cu microunde a submarinelor, precum și alte informații clasificate din domeniul apărării; a fost condamnat la un an într-o instituție de reeducare.

• *Chi Mak*, un inginer care lucra în California pentru Power Paragon, a fost acuzat că a transmis Chinei informații strict secrete despre navele de suprafață și submarinile Marinei americane; a fost condamnat la douăzeci și patru de ani de închisoare.⁷

• *Fe Yei*, un inginer din Silicon Valley, a fost acuzat că a furat tehnologie pentru microprocesoare de computer în beneficiul Chinei; a fost condamnat la un an de închisoare.

• *Walter Lian-Heen Liew*, patronul și președintele companiei Performance Technology Inc. din Oakland, California, a fost acuzat de divulgarea tehnologiei de producere a dioxidului de titan pe bază de clor; a fost condamnat la cincisprezece ani de închisoare.

• *Greg Chung*, inginer la Boeing, a fost acuzat că a transmis Chinei informații brevetate despre programul spațial al SUA; a fost condamnat la cincisprezece ani de închisoare.

Katrina Leung a fost un alt fel de spion. Obiectivul ei nu era furtul de tehnologie americană, ci infiltrarea contrainformațiilor SUA – și a reușit în mod strălucit. Leung s-a născut în China, în 1954. A imigrat în SUA în 1970, pe când era adolescentă, și a absolvit un liceu din New York, în 1972. Fiind evident foarte inteligentă, a absolvit apoi, în 1976, Universitatea Cornell și și-a luat masteratul la Universitatea din Chicago. În 1980, Leung și soțul ei s-au mutat în Los Angeles, unde au lucrat cu succes într-o companie de export-import și într-o firmă de consultanță în domeniul afacerilor. Au avut un stil de viață luxos și au cultivat prietenii influente în lumea afacerilor și a politicii californiene. Leung era activă în cadrul comunității locale a americanilor de origine chineză și se lăuda că are relații excelente în China, inclusiv cu lideri

⁷ Chi Mak este subiectul unui studiu de caz din Capitolul 8.

politici importanți. De fapt, atunci când veneau în California vizitatori chinezi de rang înalt, Leung îndeplinea serviciul de ghid, traducător și gazdă.

Activitățile lui Leung nu au scăpat atenției FBI, iar în 1982 ea a fost recrutată de birou pentru a da informații despre oficialii guvernamentali chinezi. Agentul FBI care a recrutat-o și s-a ocupat ulterior de ea a fost James J. Smith. Acesta a rămas agentul de caz al lui Leung vreme de optsprezece ani, până la pensionarea sa în 2000. La indicația primită de la FBI, Leung a călătorit frecvent în China pentru a intra în grațiile celor cu care avea relații sau pentru a-și face altele noi. FBI a fost încântat să afle că unele dintre contactele lui Leung erau ofițeri din MSS. În scurt timp, Leung, care avea numele de cod Camerista, a devenit unul dintre cei mai buni informatori ai FBI despre personalul informativ chinez și activitățile acestuia. Smith a îndemnat-o pe Leung să-i momească pe cei de la MSS, în speranța că ar putea deveni un agent dublu (AD). Planul a funcționat, iar Leung a fost recrutată de MSS în 1984, anul în care a devenit cetățean american.

Vreme de douăzeci de ani, Leung a fost o sursă productivă pentru FBI. Informațiile ei ajungeau la cel mai înalt nivel al guvernului Statelor Unite. Încrederea lui Smith în ea era atât de mare, încât a ignorat indiciile timpurii apărute încă din 1991, potrivit cărora Leung nu era sinceră și, mai mult decât atât, avea relații neautorizate și neștiute de nimeni cu ofițeri din MSS. Smith i-a împărtășit informații clasificate pentru a o ajuta să-și îndeplinească robul de agent dublu. FBI i-a plătit sub formă de salariu și cheltuieli suma de 1,7 milioane de dolari. În 2000, când s-a pensionat, Smith a primit distincția Intelligence Medal Achievement pentru activitatea legată de Cameristă.

Unul dintre motivele pentru care Smith a fost atât de protector cu Leung și a îndepărtat toate bănuielile contraspionajului

în privința ei a fost acela că, de la începutul anilor '80, avea o aventură cu ea. În plus, Leung se mai culca și cu un alt agent special de contraspionaj, William Cleveland, care lucra în cadrul biroului FBI din San Francisco. Smith a fost atât de neglijent, încât avea în servietă documente strict secrete atunci când se întâlnea cu Leung în casa ei din Los Angeles, oferindu-i astfel ocazia să copieze hârtiile în timp ce el dormea într-o altă cameră. Leung a lucrat în tot acest timp pentru MSS.

Duplicitatea a început să iasă la iveală în 2000. FBI a pus-o sub urmărire pe Leung și i-a percheziționat în ascuns locuința. Acolo, agenții au găsit un vraf de documente ale FBI. Leung și Smith au fost arestați în 2003. FBI nu agreea spălarea rufelor murdare în public și nici dezvăluirea surselor și metodelor folosite. În plus, elementele de spionaj sunt extrem de greu de dovedit în instanță. Prin urmare, cazul a fost soluționat cu ajutorul înțelegerilor. Smith a pledat vinovat în 2004, a recunoscut că a mințit FBI-ul în legătură cu aventura sa cu Leung și a fost amendat cu 10 000 de dolari. Leung a pledat vinovată, în 2005, pentru falsul în declarațiile de venituri și pentru că a mințit FBI-ul. A fost condamnată la trei ani de supraveghere judiciară, o sută de ore de muncă în folosul comunității și o amendă de 10 000 de dolari. Cleveland nu a fost condamnat niciodată, iar după ce a părăsit FBI-ul, a devenit șef de securitate la Laboratorul Național Lawrence Livermore.

Lista este cu siguranță incompletă și nu-i conține pe cetățenii chinezi cu statut permanent de rezidenți străini în Statele Unite sau care călătoresc frecvent în SUA pentru afaceri. Nu sunt listați nici cetățenii americani care nu sunt de origine chineză, dar au fost prinși spionând pentru China. Deși sunt relativ puțini la număr din cauza puternicei tendințe a chinezilor de a recruta americani de origine chineză, unii dintre ei au produs prejudicii grave. Un exemplu recent este nefericitul

Benjamin Bishop, un fost locotenent-colonel din armata americană, care lucra la Comandamentul american pentru Pacific, condamnat pentru că i-a comunicat iubitei sale de origine chineză informații clasificate din domeniul apărării. Femeia, care avea pe atunci douăzeci și șapte de ani și urma cursuri postuniversitare în SUA, pe baza unei vize de vizitator J-1, a început o idilă cu Bishop, care avea cincizeci și opt de ani.

Pe 28 martie 2017, Candace Claiborne, un ofițer administrativ de șaiszeci de ani din Departamentul de Stat, a fost arestată de FBI și învinuită de „obstrucționarea unei proceduri oficiale” și de faptul că a mințit biroul în legătură cu relațiile sale cu oficiali din serviciile de informații chineze. Se presupune că Claiborne încheiase diverse tranzacții neautorizate cu chinezii între 2011 și 2016 și că obținuse beneficii pentru ea și rudele ei în valoare de zeci de mii de dolari. Nu există indicii că etnia ar fi fost aici un factor. Claiborne a început să lucreze pentru Departamentul de Stat în 1999 și avea acces la documente strict secrete. Îndeplinise mai multe misiuni în străinătate, inclusiv la Shanghai și Beijing. Încă nu s-a vorbit public despre ce anume le-a transmis chinezilor, cum și unde a fost recrutată sau cum a fost coordonată. Totuși, se cunoaște faptul că și după plecarea ei din Beijing, petrecută în 2012, colaborarea cu serviciile de informații chineze a continuat, ea fiind atunci repartizată din nou la sediul Departamentului de Stat din Washington, DC.

Un alt exemplu de recrutare non-etnică a americanilor de către chinezi este Glenn Duffie Shriver. Shriver era un student de nouăsprezece ani din Michigan, care studia limba chineză și relațiile internaționale. A plecat în China în 2001, în cadrul unui program de studiu pe timpul verii. A fost atât de impresionat de limba și de cultura chineză, încât s-a întors în China în 2002, pentru a urma în străinătate anul trei de facultate. După ce a absolvit, în 2004, Grand Valley State

University, a revenit în China pentru a-și perfecționa cunoștințele de mandarină și pentru a pătrunde mai adânc în lumea chineză. A căzut curând pradă unui mecanism clasic al serviciilor de informații; a răspuns la un anunț în care se căuta un voluntar care să scrie un articol despre relațiile dintre SUA și China. A scris articolul, a fost evident laudat de sponsorul acestuia și a primit un onorariu de 120 de dolari. MSS avea acum o perspectivă promițătoare, așa că a trecut la atac.

Shriver și-a dat seama curând că se afla în contact cu ofițeri de informații chinezi, dar asta nu l-a deranjat. A acceptat 10 000 de dolari de la MSS ca să participe la examenul de la Serviciul Extern american, lucru pe care l-a făcut în 2005. Nu l-a luat. Pentru alte 20 000 de dolari, Shriver a mai dat o dată examenul în 2006, dar a picat din nou. Apoi a fost instruit de un ofițer de caz de la MSS să se întoarcă în Statele Unite și să aplice la serviciul clandestin al CIA, ceea ce a și făcut în 2007. Vorbind acum fluent mandarina, Shriver era un candidat atrăgător pentru CIA. Evaluarea lui a fost suspendată totuși atunci când s-a întors în China (pentru a se întâlni cu ofițerul său de caz de la MSS), după care a plecat în Coreea de Sud să predea limba engleză. În timpul popasului în China, Shriver a primit 40 000 de dolari de la MSS pentru a continua să aplice pentru CIA. MSS credea că se apropie de penetrarea mult dorită a serviciului clandestin al CIA. Shriver a plecat la Washington în mai 2010, pentru ceea ce el credea că este evaluarea finală. În realitate, CIA și FBI, din motive care nu au fost făcute publice niciodată, îl urmăreau deja. Shriver a fost arestat de FBI pe 22 iunie 2010 și a fost acuzat că a făcut declarații false în cererea de angajare la CIA și că a conspirat și i-a transmis Chinei informații despre apărarea națională a Statelor Unite. În cadrul negocierii pedepsei, a recunoscut

capul de acuzare privitor la conspirație și a fost condamnat la patru ani de închisoare. A fost eliberat în 2013.

Aproximativ 14 000 de americani studiază în China. MSS are un program elaborat de urmărire și identificare a studenților care manifestă simpatie politică sau culturală față de China, sunt potențiali candidați la obținerea de slujbe guvernamentale și sunt ahtiați după bani. Shriver a căzut în această capcană. În aprilie 2014, FBI a lansat un filmuleț de douăzeci și opt de minute, intitulat Game of Pawns, bazat pe cazul Shriver, pentru a-i avertiza pe studenții americani care pleacă în China de potențialele capcane existente acolo.

China a furat tehnologie americană secretă pentru arme nucleare, rachete, submarine, computere, radare tip phased-array, sisteme de ghidaj militare, comunicații prin satelit, camere cu termoviziune, amplificatoare cu microunde, ochelari cu vedere nocturnă și așa mai departe. Noul vehicul aerian fără pilot, prezentat la marele show aviatic al Chinei din 2012, seamănă leit cu avionul american MQ-1 Predator. Experții militari americani au afirmat că nu există niciun sistem de arme care să nu se bazeze pe tehnologie furată de la ei. Poate că un oficial superior din contraspionajul de la FBI a exagerat puțin – sau poate că nu – atunci când și-a mărturisit, la o conferință de la Bush School, cea mai mare temere: copiii și nepoții lui se vor duce într-o zi la război împotriva Chinei și vor fi uciși cu arme fabricate cu tehnologie americană.

Și asta nu e tot. Chinezii încearcă, cel puțin din anii 1990, să influențeze campaniile politice din SUA, prin contribuții ilegale. S-a făcut mare tam-tam în 1996, atunci când Washington Post a afirmat că Departamentul de Justiție investiga posibile contribuții chineze ilegale destinate Comitetului Național Democratic (DNC) cu scopul de a influența alegerile prezidențiale și congresionale din acel an. Omul de afaceri